

אברהם גיא ברכיל, מתוך: זהר מקץ - ויראו האנשים כי הובאו בית יוסף, 2006, אקריליק על נייר

חרדים לדמוקרטיה

בצלאל כהן ומיכל גלבוש - אטר

שחקן מפתח מרכזי במשבר העומק שעובר על החברה הישראלית הוא הציבור החרדי. הרתיעה של החברה החרדית מרשויות החוק, ניכורה ממערכת המשפט, הכרסום הזוחל באורח החיים הליברלי בישראל והתחזיות הדמוגרפיות העתידיה - כל אלו הולידו שיתוף פעולה חדש ומפתיע להקמת "המכון החרדי לדמוקרטיה"

דרושה לנו שפה דמוקרטית / בצלאל כהן

– מבחינה הלכתית וחברתית כאחד – מלפנות לברור הנושא בבית משפט אזרחי. פנייה לבית משפט אזרחי מוגדרת בקהילה החרדית כפנייה ל"ערכאות של גויים", שנאסרה לפי פסיקת השו"ע לכן ערוך (חושן משפט כו, א); "וכל הבא לדון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בתורת משה רבינו...".

האופציה הלגיטימית עבור האדם החרדי שחש נפגע היא לפנות לאחד מהבד"צים (בית דין צדק) הרבים שפועלים בקהילה החרדית, אולם גם בהם הסיכוי שיקבל את דין הצדק שהוא סבור שמגיע לו הוא נמוך מאד. ראשית, מפני שבחירת בית הדין שבו יתנהל הדיון נעשית על ידי הנתבע, על פי הכלל התלמודי "הלך אחר הנ"תבע", וזה מן הסתם יבקש בית דין שבו הוא סבור שסיכויי לזכות גדולים יותר. שנית, מפני שלבתי הדין הללו אין יכולת לכפות על בעלי הדין את פסק דינם. אמנם במקרה שפסק הדין יהיה לטובת התובע והנתבע לא יקיים אותו, יוכל הנתבע לקבל היתר מבית הדין לפנות לבית משפט אזרחי, אולם זהו מהלך ארוך ומסובך.

מעבר להסתייגות החרדית מפנייה למערכת המשפט האזרחית, לקהילה החרדית עמדה שלילית במיוחד כלפי בית המשפט העליון ובג"ץ. כבר לפני עשרות שנים סימנו החרדים את בג"ץ כמוסד אנטי-חרדי, שכמעט בכל סוגיה הנוגעת לשאלות דת ומדינה או לאזרחות חיה של הקהילה החרדית יקבל החלטה הפוגעת בח"דים. הדברים הגיעו לשיא בהפגנת הענק של החרדים כנגד בג"ץ בשנת 1999, אולם ביטול ההסדר של דחיית השירות לתלמידי

ב חודשים האחרונים ניצבת במרכז תשומת הלב הציבורית מערכת המשפט הישראלית, ורבות מדובר על עצמאותה, על חשיבותה ועל הסמכויות הנתונות לה. בניסיונה לצמצם ולהגביל את כוחה של מערכת המשפט עוררה הקואליציה הנוכחית את המחאה הגדולה בתולדות המדינה.

המפלגות החרדיות תמכו בהצעת הרפורמה במערכת המשפט, אבל הן לא הובילו אותה ואף מיעטו לדבר עליה. הסיבה העיקרית לכך היא תפיסת העולם החרדית והניכור הבסיסי שלה ממערכת המשפט האזרחית. הציבור החרדי אינו מכיר בלגיטימיות של מערכת משפט אזרחית שאינה דנה על פי "דין תורה", הדין ההלכתי, ולכן גם לא אמורה להיות מבחינתו משמעות גדולה לרפורמה כזו או אחרת.

החרדים והמערכת המשפטית

הפרטים בקהילה החרדית מנהלים ברובם הגדול אורח חיים הגון ומתחשב. הסולידריות והעיסוק בחסד ובעזרה לזולת הם מסימני ההיכר והגאווה של החברה החרדית; בכל קהילה פועלים ארגונים רבים ומוסדות גמ"חים (גמילות חסדים) לסיוע באי-ספור תחומים. אולם כמו בכל חברה אנושית, גם בקרב החרדים ישנן עוולות ופגיעות בתחומים שונים ומשונים, ובעניין זה החברה החרדית פועלת באופן שניתן להגדירו כאוטונומיה, אבל גם כאנרכיה.

כך לדוגמה, כשאדם חרדי חש שנעשה לו עוול בתחום ממוני, בס"ס סוּך בין שכנים, ביחסי עובד-מעביד, בעסקים וכדומה, הוא מנוע

אברהם גיא ברכיל, מתוך: מעשיות משבע ארצות, 2006, אקריליק על נייר

כוח וסמכות פורמליים. המונח המפורסם ביותר בהקשר זה הוא "מוסר", אדם המוסר את חברו לידי אחרים, בדרך כלל לא־יהודים. "מוסר" היה כינוי גנאי ידוע לשמצה לאורך הדורות, שעל חומרתו ניתן לעמוד מדברי הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק ת, ט-י): "אסור למסור האדם ביד עובד כוכבים... וכל המוסרו ביד עובד כוכבים בין בגופו בין בממונו אין לו חלק לעולם הבא. מותר להרוג המוסר בכל מקום, ואפילו בזמן הזה".

מרבית החרדים מבינים שרשויות החוק במדינת ישראל אינן בגדר "עובדי כוכבים", וכי הגשת תלונה על פגיעה ברכוש, בגוף או בנפש, על עברת בנייה, על אלימות במשפחה או פגיעה מינית – איננה מעמידה את המתלונן בהגדרה ההלכתית של "מוסר". אולם בסופו של דבר, הדעה הרווחת היא שאסור לפנות במקרים אלו לרשויות, וכי מי שחש נפגע צריך לנסות להסדיר את הדברים בתוך הקהילה, על ידי רבנים, אנשי ציבור, אנשי טיפול חרדים וכדומה.

הישיבות במעמד "תורתו אומנותו" בשנת 2012 החרیف עוד יותר תחושה זו.

לאור כל זאת, ברור שגם אם החרדים אינם מובילים את הרפורמה במערכת המשפט, הם אינם מצטערים על המהלך שנועד להחליש ולהגביל אותה. בשל העובדה שהחרדים עצמם כמעט אינם נזקקים למערכת המשפט, הם גם מתקשים להבין את חשיבותה עבור כלל האזרחים, ובוודאי שאינם מבינים מה גורם לאזרחים כה רבים לצאת ולהיאבק על עצמאות בית המשפט.

דין "מוסר" לרשויות

לאדם החרדי יש קושי גדול לפנות גם לרשויות אחרות במקרים של עוול או פגיעה, כדוגמת משטרת ישראל, העירייה, גורמי רווחה וכדומה, מפני שפעולה זו נתפסת כבגידה בקהילה. החרדים מבקשים להסדיר את ענייניהם באמצעות מנגנונים קהילתיים, נטולי

מתאימה משלנו. השיח האזרחי והדמוקרטי הרזוח הוא שיח חילוני, שאינו מתאים לאדם הדתי בכלל, ולאדם החרדי בפרט.

משימתו של המכון החרדי לדמוקרטיה תהיה לפתח שפה תורנית-דמוקרטית על ידי תלמידי חכמים חרדים בשיתוף מומחים מתחו-מי הידע הרלוונטיים. כך תיווצר תשתית לשיחה ולפעולה למען חיינו המשותפים כאן במדינת ישראל. המכון יעסוק גם בהפצת התכנים הללו בקרב מנהיגות חרדית ובמוסדות חינוך חרדיים.

בשל העובדה שהחרדים עצמם כמעט אינם נזקקים למערכת המשפט, הם גם מתקשים להבין את חשיבותה עבור כלל האזרחים, ובוודאי שאינם מבינים מה גורם לאזרחים כה רבים לצאת ולהיאבק על עצמאות בית המשפט

מכון כזה אינו משקף קונצנזוס בתוך החברה החרדית, ויש להניח שפעילותו תיתקל בהתנגדות מבית. אולם אני מאמין שיש למכון ולפעילותו פוטנציאל משמעותי בקהילה החרדית, ושהם נחוצים מאוד להמשך קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ולצורך מניעת קרע עמוק יותר בחברה הישראלית.

משימה זו מחייבת שיתוף פעולה עם ציבור לא-חרדי, כזה שאינו מבקש לכפות את אמונותיו ואורחות חיי על הקהילה החרדית, אבל מעוניין בשותפות אמיצה ובדיון מעמיק על אודות חיינו המשותפים כאן, במדינת ישראל. אני מקווה מאוד שנצליח יחד למצוא את השותפים לדרך זו, בתוך הקהילה החרדית ומחוצה לה.

כל מי שמבקר בריכוזים חרדיים מובהקים יבחין בקלות בתוצאה של תפיסות אלו, למשל בדמות אין-ספור עברות בנייה. יתרה מזאת, אנשים שפוגעים באחרים ברכוש, בגוף או בנפש, אינם נר-תנים את הדין, ופעמים רבות מדי הם שבים ופוגעים בקורבנות נוספים.

האם החרדים עצמם מרוצים מהמצב הנוכחי? האם הם מעוניינים בשינוי? אין לי תשובות ברורות לשאלות הללו. אני שומע ברוב החרדי ביקורת רבה על בד"צים ועל רבנים שונים, שהם וקבלת ההחלטות שלהם זוכים לחוסר אמון עמוק. אולם דומה שהחשד-נות וחוסר האמון כלפי מערכת המשפט האזרחית ורשויות החוק אינם פחותים.

ניתן להבחין בהתפתחות חיובית בחלק מהנושאים הללו במהלך השנים, הן בשל התרבות אנשי מקצוע בתחום הטיפול בקהילה החרדית, והן בשל מקרים חמורים שנודעו בציבור והגיעו לפתחה של המנהיגות התורנית החרדית. כיום רבנים חרדים רבים מורים לפנות לרשויות החוק והרווחה בכל מקרה של פגיעה ממשית, אולם נראה שהדרך לתיקון הנדרש עדיין ארוכה וקשה.

הגידול של השנים האחרונות בחרדים ובחרדיות שפונים ללימודים אקדמיים ומשתלבים כעורכי דין, עובדים סוציאליים, יועצים חינוכיים, פסיכולוגים ועוד, מאפשר כיום שיח משמעותי הרבה יותר בין רשויות החוק והרווחה ובין המנהיגות החרדית הרבנית והציבורית, שמטרתו להסדיר את הטיפול בכל התחומים הללו. הדבר מלווה תדיר במתח גדול בין רצונה של הקהילה החרדית לשמור על עצמאות וליהנות מאוטונומיה, ובין חובתה של המדינה לנהוג בכל האזרחים באופן שוויוני על ידי גורמים מקצועיים ומוסמכים.

שפה תורנית ואזרחית

מתוך התחושה הדחופה כי המשך המצב הנוכחי, שבו הקהילה החרדית מתנכרת למערכות החוק והמשפט הפורמליים, פוגע במדינת ישראל, בחברה הישראלית ובקהילה החרדית, אני פועל בחודשים האחרונים להקמת "המכון החרדי לדמוקרטיה" יחד עם שותפתי מיכל גלבווע-אטר.

אני רואה את עצמי כחרדי לכל דבר ועניין, באורח חיי ובתפיסת עולמי. עם זאת, אני גם אזרח נאמן למדינת ישראל, מאמין בכל לבי בשיטה הדמוקרטית ומבקש לחיות באופן מתוקן תחת מערכת אכיפה יעילות של חוק וסדר. אני סבור שאין סתירה בין הדבר-ים, אבל לשם שילובם יחד במדינת ישראל נדרשת עבודה מקיפה של פיתוח שפה תורנית-אזרחית-דמוקרטית, והפצתה והנחלתה בקרב ציבור רחב בקהילה החרדית. יש לי שותפים רבים וטובים בקהילה החרדית לתפיסתי ולדרכי, אולם עד כה אנו חסרים שפה

הרב בצלאל כהן הוא מייסד שותף של המכון החרדי לדמוקרטיה. ראש בית המדרש "אנשי חיל" למנהיגות תורנית בקהילה החרדית ומייסד הישיבה התיכונית חרדית "חכמי לב". פעיל ויוזם חברתי לשילוב חרדים בתעסוקה, באקדמיה ובצבא.

מפשרות ישנות לבריתות חדשות / מיכל גלבוץ-אטר

האיום על כלל הציבור
הליברלי הביא עמו לא
רק פחד וזעם אלא גם
הזדמנות חדשה. מבלי
שהתכוון לכך, הוא שרטט
גבולות של מחנה ערכי
חדש: מחנה ליברלי,
דמוקרטי והומניסטי
שיילחם על שוויון וצדק
ועל דמוקרטיה חזקה
לכולם

אובדן השיחה המשותפת

הובלת המהלך הקשה הזה על ידי אנשי הימין הדתי הלאומני ומפלגת השלטון הימנית, ובתמיכת המפלגות החרדיות, הכתה בי ובאחרים בכאב בימים הראשונים למהלך. הדבר עורר ספק וייאוש באשר לעשייה שלנו עד כה, באשר לכל הנחות היסוד ואפשרויות החיבורים בין שונים. תחושות אלו משותפות לרבים מאנשי החברה האזרחית שהכירו בשונות הגבוהה בין קהילות בחברה הישראלית, אך ראו במגוון שבה שפע והזדמנות ליצירה משותפת, רבת־פנים, כוח ייחודי של החברה הישראלית. הרגשות שאותם אנשים שעמם יצרתי לאורך שנים גשרים וחיבורים עמוקים לפעולה משותפת, הם ששומטים לפתע את הקרקע מתחת לדגליי. הם טוענים עתה שאין לנו בסיס משותף לעשייה

תקווה ואופטימיות הן כלי העבודה הבסיסיים של אנשי החברה האזרחית, המבקשים ליצור שינוי בחברה הישראלית ולהוביל אותה למקומות טובים יותר. למרות זאת, אפילו בקרב קבוצה זו התעוררו לנוכח המצב הנוכחי זרעים קטנים של ייאוש. ייאוש מיוחד שמור למי שרוב חייהם המקצועיים עסקו בדיאלוג בין שונים, בחיבורים ובקירוב בין קהילות שונות, בקיום חברה פלורליסטית דמוקרטית מכילה ובניסיון לקיים חברה משותפת מבלי למחוק אחד את השני. עבורי, לאורך שנים, הייתה זו פעולה בהירה, שנשענה על הנחה שלפיה כל החברה הישראלית, על אף שונותה הרבה, מקבלת בסופו של דבר את גבולות המגרש הערכיים והפרקטיים, גבולות משחק דמוקרטיים, ליברליים והומניסטיים, זאת גם במקום שבו יש התנגדות וניסיון למתיחת החבל עד קצותיו. בתפקידי הקודם ניהלתי ארגון חברתי שעוסק בהטמעת תרבות דמוקרטית בקרב הקבוצות השונות בחברה הישראלית. פעלתי מתוך הנחת יסוד שלפיה הדמוקרטיה, כתרבות חיים, שייכת לכולם; אין לה צבע מגזרי, אתני או מפלגתי, וכל מי שחי במדינת ישראל מקבל אותה עליו וממילא היא גם שלו. גם מי שלכאורה חש הסתייגות מול המושג "דמוקרטי" מצא את עצמו בתוך הגדרות רחבות של המושג לאחר תהליך של התבוננות ושיחה.

אולם ניסיון ההפיכה המשטרית שאנחנו נתונים בו בימים אלו (מנקודת מבטי אין זו "רפורמה" – אין בה בשורת תיקון, אלא ניסיון לשינוי ערכי יסודי באופן כוחני) יצר כאוס ערכי בל יתואר והבהיר כי כל מה שהנחתי כמובן מאליו לגבי כלל החברה אינו כזה. הדבר נכון באשר לגבולות המגרש ולחוקי המשחק במדינה דמוקרטית, וכן באשר לסט הערכים המרכיב את המושג דמוקרטיה. ברגע אחד נמחקה ההסכמה על גבולות המשחק שהתקיימה עד כה. אמנם ההסכמה נשענה במשך השנים על גבולות מטורשטים מעט, לא תמיד לגמרי מדויקים, אבל עדיין, כך חשבנו – גבולות ערכיים בהירים דיים, שניתן להשעין עליהם את קיומנו המשותף. רבים הניחו כי אלו הם הגבולות של ערכי מגילת העצמות, הגבולות של חוקי היסוד הדמוקרטיים שחוקקה הכנסת, גבולות מדינה דמוקרטית כמוסכם על המדינות החברות באו"ם. את מקומה של ההסכמה הזאת מנסה לתפוס היום חלופה, המתמשת באותן מילים – דמוקרטיה, חופש הפרט, זכויות הפרט – אך מרוקנת אותן מתוכן, מערכיהן. אנחנו נמצאים בתוך מאבק בין דמוקרטיה כמושג חלול, קליפה ריקה, ובין דמוקרטיה כמהות ערכית עמוקה, המחייבת אופני יישום רלוונטיים.

אברהם גיא ברכיל, מתוך: מעשיות משבע ארצות, 2006, אקריליק על נייר

המפגש בין בצלאל כהן וביני התחיל כסוג של מענה לייאוש הזה, מתוך חיפוש אחר דיאלוג אחר, חדש, בין שונים מוחלטים מבחינה סקטוריאלית, אבל דומים וקרובים מאוד מבחינה ערכית. היתכנות חדשה של חיבור.

העתיד הדמוגרפי כבר כאן

החברה הישראלית החילונית הליברלית הורגלה לאורך השנים לוותר על היבטים שונים באורח חיה כצעד הכרחי למען קיומה של מדינת ישראל היהודית והדמוקרטית. נקודת האיזון העדינה מאוד בין אורח החיים הליברלי החילוני ובין שמירה על דרישות שהציב הצד החרדי-הדתני נשמרה לאורך שנים, כך שהפשרה הייתה נסבלת לשני הצדדים. החברה הלא-חרדית אמנם מרגישה במשך שנים שהיא משלמת מחירים כבדים במסגרת הפשרה הזאת, אך תחושה זו לא עברה את סף האיום על קיום אורחות החיים

משותפת, שאין בינינו הסכמה בסיסית על גבולות המגרש שבתוכם מתנהל המשחק המורכב הנקרא "מדינת ישראל". עבור רבים מאנשי החברה האזרחית העוסקים בבניית החברה הישראלית, השיר האוטומטי המופעל באופן מיידי ברגע משברי כזה הוא יצירה מיידיית של מרחב לדיאלוג בין הקצוות – לחבר, לחפש את המשותף. אך מנקודת מבטי, הפעם, מול שבירת כללי המשחק, האתגר הקשה ביותר הוא להעמיד גבולות ערכיים דמוקרטיים ברורים, לחדד אותם ולעמוד עליהם. בשלב שני, בתוך הטווח הברור והמורגן שלהם ייווצר מרחב חופשי לשיח, לדיאלוג, ולבניית הסכמה, אולם הגבול המוגדר הוא תנאי הכרחי לתחילתו של דיאלוג בונה. תחושת ההכרח לסרב לקיום דיאלוג בתוך מרחב פרוץ ולא מוגן, וההתעקשות לעמוד על גבולות חדים ובהירים – הן כשלעצמן שבר; אנשי השותפות והשיח הנאלצים לסרב לדיאלוג חווים אובדן של ערך זהותי יסודי.

המכון החרדי לדמוקרטיה
רואה בחזונו את מדינת
ישראל בשנת 2048
כמדינה יהודית ודמוקרטית
על אף צמיחתה
הדמוגרפית הצפויה של
החברה החרדית. הוא
מצייר תמונת עתיד שבה
החברה החרדית שותפה
בחלקים נרחבים לתפיסה
דמוקרטית, הומניסטית
וליברלית

עולמם; כאלו שישמעו לראשונה על האפשרות ל"גם וגם" ויב-
חרו בה. לצדם מוזמנים אל המכון חילונים שלא נואשו מהחי-
בור, ומבינים כי רק בריתות חדשות עשויות להבטיח עתיד למ-
קום הזה; אלו שמאז ומעולם האמינו במציאות מורכבת ובהיותן
של הגדרות סקטוריאליות כוללניות מדי; חילונים שנשבר בהם
האמון בחברה החרדית אבל מוכנים לשקם אותו ולבנות חוזה
חברתי חדש, שיאפשר לשני הצדדים חיים חופשיים באמונתם
תוך שמירה על גבולות חברתיים דמוקרטיים וליברליים בהירים;
חילונים שמעולם לא ראו בחרדי שותף פוטנציאלי אלא בעיה
לחילוניותם, ויפתחו לאפשרות אחרת של שותפות ערכית.
המשך קיומה של החברה הישראלית כחברה לא-מפוררת ודמוקר-
טית מחייב בניית מחנה דמוקרטי ליברלי מגוון, רב-מגזרי, המורכב
משותפויות ומחבורים הממחישים הלכה למעשה קיום חברתי לי-
ברלי הומניסטי. העתיד הזה יתרחש רק אם המגזרים שעתידים לג-
דול ולהתרחב דמוגרפית באופן דרמטי בעשורים הקרובים – כדוגמת
המגזר החרדי – יאמצו באופן עמוק את הערכים הדמוקרטיים. המ-
כון החרדי לדמוקרטיה רואה בחזונו את מדינת ישראל בשנת 2048
כמדינה יהודית ודמוקרטית על אף צמיחתה הדמוגרפית הצפויה של

האישיים הליברליים, ולפיכך לא יצרה מחאה או התנגדות חדה.
עם זאת, כן התקיימה בציבור הלא-חרדי שיחה מודאגת ביחס
לתמונת העתיד הדמוגרפית, המבטיחה עלייה דרמטית בגודלו
של הציבור החרדי בתוך כעשור או שניים. תחזית זו עוררה תחו-
שת אין אונים, כמו אל מול כדור שלג שלא ניתן לעצירה: צמיחה
דמוגרפית של ציבור גדול שאינו מאמין בערכים הדמוקרטיים, ואף
מקווה להשליט במקומם ערכים מנוגדים. אולם מכיוון שמדובר
בתמונה השייכת לעתיד הרחוק, היא אפשרה התעלמות והכחשה.
השבר שבתוכו אנחנו נמצאים בימים אלו העלה בהווה את החרדה
שמעוררת תמונת העתיד. המשבר שבו נתונה המדינה התחולל מתוך
מבנה קואליציוני הנשען על חיבור אינטרסים בין קבוצות סקטור-
ריאליות: החרדים על גזניהם, הימין הדתי הלאומני והימין הלאומני
החילוני. כל זאת בתוך שחיתות שלטונית כללית. הכוח שנוצר כאן
והשפעתו על נקודת האיזון העדינה המחישו לציבור הדמוקרטי לי-
ברלי את עתיד הבלהות שממנו הוא חושש, והוציאו אותו לרחובות.
אולם האיום על כלל הציבור הליברלי הביא עמו לא רק פחד וזעם,
אלא גם הזדמנות חדשה. מבלי שהתכוון לכך, הוא שרטט גבולות
של מחנה ערכי חדש: מחנה ליברלי, דמוקרטי והומניסטי שילחם
על שוויון וצדק ועל דמוקרטיה חזקה לכולם. בתוך קווי המתאר
החדשים הללו נמצאים בעיקר חילונים יהודים, אבל לאורך כל
הדרך נמצאים בו גם דתיים, חרדים וערבים, שמאלנים וימנים. זהו
מחנה חדש שאינו נשמע לחלוקות המקובלות, אלא מחפש ברית
חדשה – בין שוחרי הדמוקרטיה הליברלית ההומניסטית ובין מי
שאינם כאלה. בתוך הגבולות החדשים האלו נולד החלום על המכון
החרדי לדמוקרטיה.

חרדות דמוקרטית: מן השוליים למרכז

אם לפני שהוכרזה "הרפורמה המשפטית" בתחילת השנה היו
אומרים לבצלאל כהן ולי – רב חרדי ירושלמי ואישה חילונית תל
אביבית – שנקים שנינו יחד מכון חרדי לדמוקרטיה, כנראה היינו
מגיבים בחיוך מנומס וממשיכים בחיינו. אמנם לשנינו יש עבר של
חיבורים ושילובים בין עולמות ושל חשיבה ועשייה דמוקרטיות,
אבל מכון חרדי לדמוקרטיה היה עלול להישמע מרחיק לכת אפילו
עבורנו. אך בעת הזאת, בצוק העתים שאליו נקלעה החברה הישר-
אלית כולה, נולדות יוזמות רבות ומפתיעות של חיבורים, קבוצות
שיח ופרויקטים ליצירת מענה למציאות הקשה שנוצרה. החיבור
של בצלאל ושלי נוצר במסגרת קבוצת שיח של בוגרי בית הספר
"מנדל" למנהיגות חינוכית, כאשר שנינו מחפשים נקודות של תק-
וה ואור בתוך תחושות של חושך גדול וייאוש.

המכון החרדי לדמוקרטיה מבקש לקבץ אליו את כלל החרדים
והחילונים שמאמינים בערכים דמוקרטיים והומניסטיים. חר-
דים המקיימים אורח חיים חרדי להפליא ודמוקרטי להפליא
כבר כעת; חרדים שיודעים להגדיר את עצמם כחרדים דמוקר-
טים; כאלו שעדיין לא מצאו את ההגדרה למחשבות האלו; חר-
דים שאינם בטוחים אם הם לבד או שיש להם שותפים לתפיסת

להטמיע את הזהות החדשה באופן רעיוני ומעשי במרחב החינוכי ולפתח אותה, וליצור הד תקשורתי וציבורי לקהילה הצומחת.

לפתחנו עוד אתגרים רבים, אך המרכזי שבהם הוא בניית האמון ושחרור מהחרדה המאיימת על הזהות האישית והקהילתית – הן פנימה לחברה החרדית והן בין שתי החברות, הלא-חרדית והחרדית, החיות כיום שתיהן בפחד שהצד השני מעוניין במחיקת זהותן. הד-מוקרטי והחרדי ילכו יחדיו כי החילוני והחרדי ילכו יחדיו, וזה יקרה רק כאשר יתבהר שזה אינו מעוניין לחלץ את החרדי, וזה אינו מעוניין לחרד את החילוני. הרחבת השוליים החרדיים הדמוקרטיים, מתן לגיטימציה לחיים כאלו והצמחת מנהיגות תורנית חזקה שתאפשר אותם – הם הפתרון, וברור שהם יהוו גם אתגר למול גורמים שינסו לשמור על כוחם ולהשאיר את השוליים הללו צרים ולא משפיעים. אנחנו מודעים לכך שהמכון החרדי לדמוקרטיה הוא מיזם שאפתני מאוד, אבל מרגישים שאין לנו פריבילגיה לא להיות שאפתנים בעת הזאת. בתוך התמונה הדמוגרפית העתידית אנחנו במרוץ נגד הזמן להטמעת הערכים הדמוקרטיים כשותפים טבעיים לאורח החיים החרדי.

בבסיסו של המכון החרדי לדמוקרטיה ניצבת אחריות משותפת לקיומה של המדינה היהודית והדמוקרטית. זו אחריות של כלל החברה הישראלית להעמיק את הדמוקרטיה בחברה החרדית, להעמיק את השותפות בין החרדים לחילונים בתוך ברית דמוקרטית, ליברלית הומניסטית, וליצור שותפות חכמה, שוויונית, צודקת ובת-קיימא.

החברה החרדית. הוא מצייר תמונת עתיד שבה החברה החרדית שותפה בחלקים נרחבים לתפיסה דמוקרטית, הומניסטית וליברלית. אנחנו שואפים למצב שבו ההגדרה הזהותית חרדי ודמוקרטי, או חרדית ודמוקרטית, תהיה בגדר האפשרי ואף טבעית ורווחת בר-חוב החרדי. הגדרה כזו תישען על מקורות תורניים בהירים ותשאב את כוחה מאמון פנימי של החרדים בשילוב הזה, כמו גם מאמון משותף של חרדים ולא-חרדים בלגיטימיות של שילוב כזה, כשהוא אינו מאיים על זהותן של קהילה זו או אחרת. הנחת היסוד שלנו היא שכיום קיים מיעוט קטן ביותר בחברה החרדית המחזיק באופן בהיר ומומשג בעמדה משלבת כזו. אלו הם שולי החברה החרדית. המהלך שנסה לחולל הוא הרחבת שוליים אלו לכיוון המרכז, עד הפיכתם לשולי המרכז או מרכז המערכת בעצמם.

להשיב אמון, להפחית חרדה

בטווח הקצר והמיידי נדרשות שתי פעולות ראשוניות להנעת המהלך. ראשית, יצירת תשתית רעיונית תורנית, המתקפת את האפשרות לקיום חרדי ודמוקרטי. בה-בעת, בניית בסיס קהילתי לזהות החרדית הדמוקרטית. המרחב הקהילתי והמרחב הרעיוני-תורני אינם רק בגדר תשתיות, אלא הם המהות עצמה, והם ימשיכו להתרחב ולצמוח באופן מתמיד. הבנייה הקהילתית נדרשת הן לתוך החברה החרדית עצמה והן מחוצה לה: ביצירת קהילה משותפת, מבוססת אמון הדדי, של חרדים ולא-חרדים, השואפים לשותפות חיים ולחזון יהודי-דמוקרטי משותף. בטווח הבינוני ובטווח הארוך יפעל המכון לפתח מנהיגות חרדית דמוקרטית תורנית,

מיכל גלבוט-אטר היא מייסדת שותפה של המכון החרדי לדמוקרטיה. מנכ"לית "ילדותא": ארגון לשינוי חברתי חינוכי בגיל הרך. שמשה בתפקידים שונים במסגרת "המכון הדמוקרטי - חברה וחינוך", בין השאר כמנכ"לית הארגון. עוסקת בקידום תרבות דמוקרטית בהיבטים חינוכיים וחברתיים בחברה הישראלית.